

Martina Brodová

Cenový vývoj vo vertikále výroby a spotreby živočíšnych komodít v rokoch 2008-2012

Price development in the animal commodities production and consumption vertical in 2008-2012

Abstract *The analysis of the development of prices in the food vertical, it means the prices of inputs into agriculture, agricultural products, food products and consumption prices of foodstuffs, on the basis of the price scissors, and with key products on the basis of the price shares, has shown within the reporting period the greatest raise of consumer food prices, while the prices of food processors grew the slowest.*

In the period 2008-2009 the price parity coefficients within the food vertical became worse to the detriment of agricultural products, with the most critical values in 2009. Since 2010, at all stages of food chain a reduction in the price scissors occurred, in addition to the ratio of processing food prices to the consumer prices.

The development of shares in prices as of 2008 pointed to a substantial differentiation in the development of prices within the food vertical. In the period 2008–2010 there has been a downward trend in the development of share of raw cow milk purchase price from primary production in the processors prices of dairy products. In the following years, an increase in the purchase price of milk was reflected as growing share in the processors prices, up to the level of the year 2008. The development of shares of purchase price of slaughter bulls in the processor price of beef remained stable. The mutual relation between processor and consumer prices of the evaluated kinds of beef was subjected to seasonal oscillation. The development of the primary producer price share in the processor price of the majority of evaluated kinds of pork recorded slightly growing tendencies in 2008-2012, while the development of the processor price shares in the consumer prices of evaluated kinds of pork experienced a downward trend.

Key words *price - price development - parity coefficient - price scissors - food vertical - livestock commodities*

Abstrakt Z analýzy vývoja cien v potravinovej vertikále tzn. cien vstupov do poľnohospodárstva, poľnohospodárskych výrobkov, potravinárskych výrobkov a spotrebiteľských cien potravín na základe cenových nožníc a pri vybraných výrobkoch na základe cenových podielov vyplynulo, že najväčšie zvýšenie cien sa v sledovanom období prejavilo pri spotrebiteľských cenách potravín, pričom ceny potravinárskych výrobcov rástli najpomalšie. V rokoch 2008–2009 sa cenové nožnice v rámci potravinovej vertikály roztvárali v neprospech poľnohospodárstva, s najkritickejšími hodnotami koeficientov parity v roku 2009. Od roku 2010 sa na všetkých stupňoch potravinovej vertikály začali cenové

nožnice uzatvárať, okrem vzájomného pomeru spracovateľských cien potravín k ich spotrebiteľským cenám.

Na diferenciáciu vo vývoji cien v rámci vertikály poukázal vývoj podielov cien vybraných výrobkov od roku 2008. V priebehu rokov 2008-2010 bol zaznamenaný klesajúci trend vo vývoji podielu nákupnej ceny surového kravského mlieka z prvovýroby na cenách spracovateľov mliečnych výrobkov. V nasledujúcich rokoch sa rast nákupnej ceny mlieka prejavil rastúcim podielom na cene výrobcov mliečnych produktov, až na úroveň roku 2008.

Vývoj podielov nákupnej ceny jatočných býkov na spracovateľských cenách výrobkov z hovädzieho mäsa v priebehu sledovaného obdobia zotrval stabilizovaný. Vzájomný vzťah spracovateľskej a spotrebiteľskej ceny sledovaných druhov hovädzieho mäsa podliehal sezónnym výkyvom. Podiel nákupnej ceny jatočných ošípaných na spracovateľských cenách u väčšiny sledovaných výrobkov z jatočných tiel ošípaných mal v období 2008-2012 mierne rastúcu tendenciu, na druhej strane vývoj podielov spracovateľských cien bravčového mäsa na ich spotrebiteľských cenách zaznamenal klesajúcu tendenciu.

Kľúčové slová cena - cenový vývoj - koeficient cenovej parity - cenové nožnice - potravinová vertikála - komodity živočíšnej výroby

Ceny poľnohospodárskych komodít sa v závislosti od produkcie a spotreby neustále menia. Ekonómovia rozlišujú predvídateľnú variabilitu cien a nepredvídateľnú variabilitu prejavujúcu sa vo forme cenových šokov, ktoré sú spôsobené zmenami v produkcii a/alebo spotrebe.

Veľmi nestabilné ceny potravín, extrémne nárasty a cenové kolapsy sú nežiaduce z dvoch dôvodov. Po prvé, je zrejmé, že nestabilné ceny potravín výrazne vplývajú na blahobyt, najmä u nízkoprijemných skupín. Po druhé, výkyvy v cenách potravín všeobecne evokujú nevraživé reakcie medzi výrobcami a spotrebiteľmi, čo vplýva na samotné fungovanie trhov. Uvedené reakcie majú hlboké behaviorálne základy - experimentálna a psychologická literatúra jasne poukazuje na to, že jedinci silne preferujú stabilné prostredie pred nestabilným, čo je odkaz rezonujúci nad rámec potravinovej bezpečnosti (Timmer, P., 2012).

V posledných rokoch volatilita cien vzrástla, avšak aj v minulosti boli obdobia s vysokou volatilitou a posledná epizóda nie je ničím výnimočná. Je možné očakávať, že úroveň volatility v nasledujúcich rokoch opätovne klesne na historickú úroveň, hoci je ešte priskoro s určitosťou tvrdiť, že sa tak stane. Napriek uvedenému, existujú dôvody – globálne otepľovanie, volatilita cien ropy premietnutá v dopyte po biopalivách, index investícií do futures trhov, ktoré môžu viesť k permanentnému nárastu cenovej volatility obzvlášť v prípade obilnín (Gilbert, Ch. L. - Morgan, C. W., 2010).

Prispôsobovanie sa cenovým šokom v rámci vertikály od prvovýrobcov až na úroveň maloobchodu a naopak je dôležitou vlastnosťou fungujúcich trhov. Spoločnou obavou tvorcov politik je tvrdenie, že v dôsledku nedokonalkej cenovej transmisie (spôsobenej existenciou trhovej sily a oligopolu) je redukcia ceny na úrovni farmy len veľmi pomalá, resp. len čiastočne premietnutá na ďalšie stupne potravinovej vertikály. Naopak, rast ceny na

úrovni farmy je podstatne rýchlejšie prenesený na konečného spotrebiteľa (Vavra, P. - Goodwin, B. K., 2005).

Za podmienok existencie oligopolu obchodných reťazcov dochádza k predražovaniu na strane spotrebiteľov a podceňovaniu na strane farmárov. Úbytok blahobytu, ako dôsledok existencie renty oligopolu, je rozdelený medzi výrobcov potravín a farmárov. Ak výrobcovia potravín disponujú určitou trhovou silou voči farmárom, môžu preniesť celkový úbytok blahobytu na farmárov (Arovuori, K. - Karikallio, H. - Pyykkönen, P., 2010).

Cenové vzťahy v rámci potravinovej vertikály majú tendenciu vyvíjať sa symetricky v prípade existencie silného spracovateľského sektora, kde ako dominantný hráč v rámci vertikály má schopnosť ovplyvňovať ceny na úrovni farmy a takisto maloobchodu (Bakucs, Z. - Falkowski, J. - Fertő, I., 2012).

Metodický postup

Cieľom článku je analyzovať vývoj cien a ich vzájomných vzťahov na jednotlivých stupňoch výroby a spotreby potravín na slovenskom trhu v rokoch 2008-2012.

Pre analýzu vzájomných vzťahov závislostí cenového vývoja potravinovej vertikály boli použité tzv. cenové nožnice, vyjadrené koeficientom parity, ktoré sú konštruované ako jednoduchý pomer indexov cien hodnotených cenových skupín a vyjadrujú mieru zblížovania, či vzdďalovania sa cenového vývoja (roztváranie a zatváranie cenových nožníc). V prípade rovnovážneho vývoja cien hodnotených skupín sa koeficient parity rovná 100.

Okrem toho, pre potreby zhodnotenia cenového vývoja na jednotlivých stupňoch výroby a spotreby potravín boli použité údaje o cenových podieloch vo vzájomnom vzťahu nákupná a spracovateľská cena a vo vzťahu spracovateľská a spotrebiteľská cena u troch základných živočíšnych komodít – mlieko, hovädzí dobytok a ošipané [2].

Zdrojom vstupných údajov pre analýzu vývoja cien na jednotlivých stupňoch potravinovej vertikály boli cenové databázy ŠÚ SR (nákupné, spotrebiteľské ceny a cenové indexy) a MPRV SR (spracovateľské ceny).

Vlastná práca

Vzájomné vzťahy vývoja cien vo vertikále výroby a spotreby potravín

Počas hodnoteného obdobia (2008-2012) bol cenový vývoj na jednotlivých stupňoch potravinovej vertikály poznačený nerovnomernou dynamikou rastu a poklesu.

Najvýraznejší nárast zaznamenali spotrebiteľské ceny potravín a nealkoholických nápojov (nárast o 24 % v cenách roku 2005). Ich ceny kontinuálne rástli až do roku 2008, v roku 2009 došlo k medziročnému poklesu cenového indexu, následne v rokoch 2010 až 2012 sa medziročný rast cien obnovil. V porovnaní s rokom 2005 najrýchlejší rast zaznamenali spotrebiteľské ceny slepačích vajec (94 %), pšeničnej múky a pekárenských výrobkov (40-50 %), hovädzieho mäsa (10-30 %), masla a jedlého oleja (25 %). Od roku 2005 stúpili spotrebiteľské ceny všetkých potravín sledovaných ŠÚ SR okrem bravčového mäsa a vybraných trvanlivých mäsových výrobkov, ktoré zlacneli o 3-1 %.

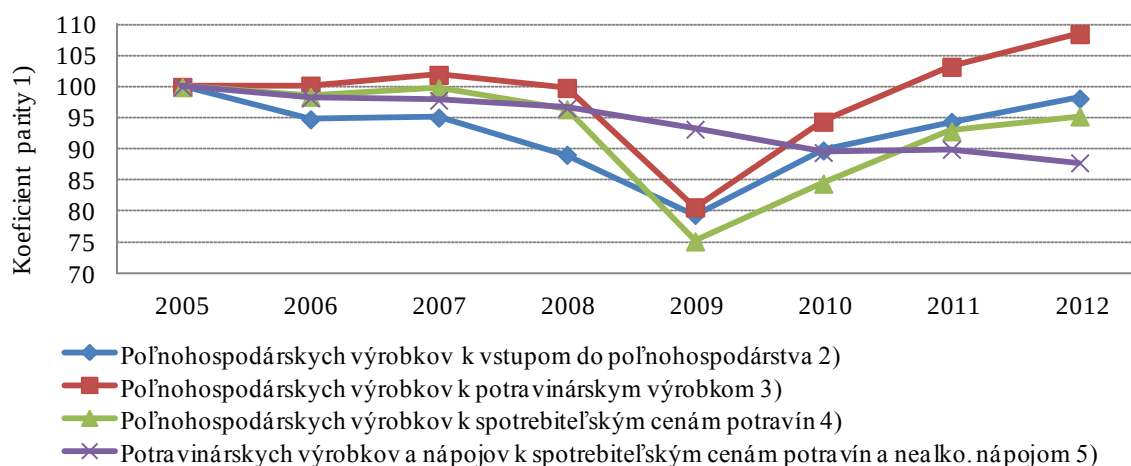
Dynamicky rástli aj ceny vstupov do poľnohospodárstva, ktoré sa v porovnaní s rokom 2005 zvýšili o 20 % (rok 2012). Rast cien vstupov kulminoval v roku 2008, následne v roku 2009 ceny výrazne medziročne klesli. Od roku 2010 sa rast cien vstupov obnovil. K rastu indexu cien vstupov do poľnohospodárstva výrazne prispeli vysoké ceny motorových pohonných hmôt a mazív, obilných krmív pre zvieratá, osív obilnín a dusíkatých hnojív.

Najvyššiu cenovú volatilitu v období 2008–2012 zaznamenali ceny poľnohospodárskych komodít, ktoré v roku 2009 prudko poklesli a v nasledujúcich rokoch začali opätovne dynamicky rásť. V roku 2012 boli ceny poľnohospodárskych výrobkov o 18 % vyššie v porovnaní s rokom 2005. Najnižšia volatilita cien v rámci potravinovej vertikály sa prejavila na úrovni výrobcov potravín a nápojov. Index cien výrobcov potravín a nápojov sa oproti roku 2005 zvýšil o 8 % (rok 2012).

V rokoch 2008–2009 sa cenové nožnice v rámci potravinovej vertikály roztvárali v neprospech poľnohospodárstva, s najkritickejšími hodnotami koeficientov parity v roku 2009. Od roku 2010 sa na všetkých stupňoch potravinovej vertikály, okrem vzájomného pomeru spracovateľských cien potravín k ich spotrebiteľským cenám, začali cenové nožnice uzatvárať. V rokoch 2011–2012 dosiahol vzájomný pomer indexu cien poľnohospodárskych výrobkov k indexu potravinárskych výrobkov hodnoty vyššie ako 100, čo znamenalo rýchlejší rast cien poľnohospodárskych výrobkov v porovnaní s cenami potravinárskych výrobcov. Dlhodobu nepriaznivý vývoj bol zaznamenaný vo vzájomnom vzťahu indexu cien potravinárskych výrobkov a indexu spotrebiteľských cien potravín a nápojov, kde sa cenové nožnice roztvárajú v neprospech výrobcov potravín.

Graf 1

Vývoj cenových nožníc v potravinovom reťazci, (rok 2005=100)
Development of price scissors in food vertical (year 2005=100)

Prameň: ŠÚ SR, výpočty VÚEPP ⁶

1) Price parity coefficient, 2) Prices of agricultural products to prices of agricultural inputs, 3) Prices of agricultural products to processor prices of foodstuffs, 4) Prices of agricultural products to consumer prices of foodstuffs, 5) Processor prices of foodstuffs to consumer prices of foodstuffs, 6) Source: Statistical Office of the Slovak Republic, RIAFE calculations

Vývoj nákupných cien vybraných živočíšnych komodít

Nákupné ceny sledovaných komodít zaznamenali v sledovanom časovom období diferencovaný vývoj. Ceny jatočných býkov si udržiavali pomerne stabilnú cenovú úroveň v porovnaní s cenovým vývojom mlieka a jatočných ošípaných. Počas sledovaného obdobia sa ceny jatočných býkov pohybovali na úrovni cien roku 2005, len v roku 2012 ich cena mierne stúpila. Dlhodobu nepriaznivý cenový vývoj sa prejavuje na trhu s jatočnými ošípanými. Počas sledovaného obdobia sa ich ceny pohybovali pod úrovňou cien roku 2005, hoci v roku 2012 došlo k 10 % medziročnému zvýšeniu priemernej nákupnej ceny jatočných ošípaných. Zvýšenie odbytových cien vyvolalo v roku 2012 postupný nárast početných stavov ošípaných (o 8,9 %) ako aj prasníc (o 8,9 %). K 31. 12. 2012 sa zvýšil počet ošípaných spolu na 632,2 tis. kusov a počet prasníc stúpol na 40,7 tis. kusov. V roku 2012 celková ponuka bravčového mäsa bola krytá z domácej produkcie len na 37,9 % (Gálik, J., 2013).

Ceny jatočných býkov v období rokov 2008–2011 stagnovali, v roku 2012 zaznamenali mierny nárast. Stavov hovädzieho dobytku sa medziročne znižovali až do roku 2011. V roku 2012, porovnaní so stavom na konci roka 2011 stúpol počet dobytku spolu i počet kráv, ktoré posilnili najmä v počte dojčiacich kráv. Reprodukčné a úžitkové parametre zostávajú naďalej na neuspokojivej úrovni (Gálik, J., 2013).

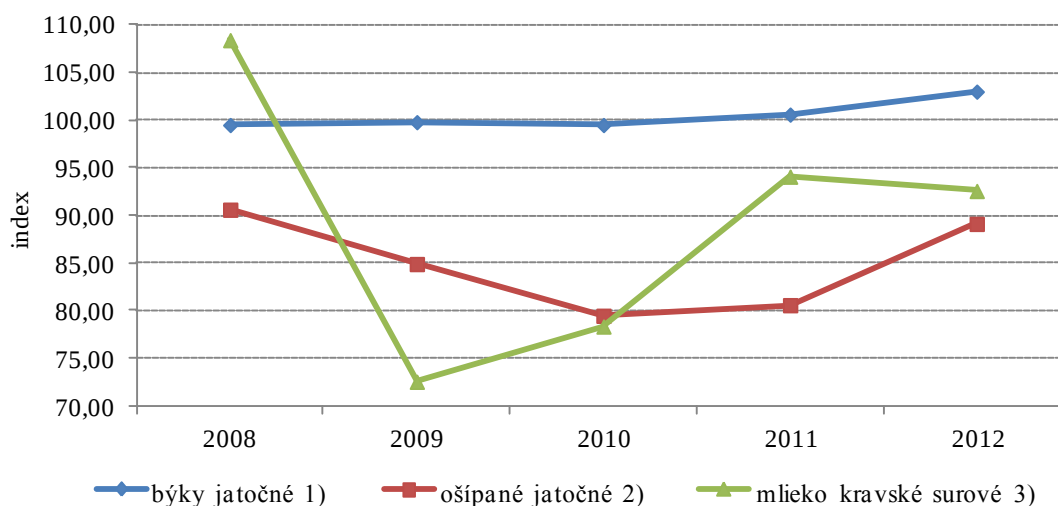
Graf 2

Vývoj indexov nákupných cien komodít v rokoch 2008–2012

(rok 2005=100)

Development of producer price indices of commodities in 2008–2012

(year 2005=100)

Prameň: ŠÚ SR, výpočty VÚEPP⁴

1) slaughter bulls, 2) slaughter pigs, 3) raw cow milk, 4) Source: Statistical Office of the Slovak Republic, RIAFE calculations

V období 2008–2010 sa prejavila kríza na trhu s mliekom. V roku 2008 priemerná cena prvovýrobcov kravského mlieka medziročne vzrástla o 7,7 %, avšak v nasledujúcom roku cena mlieka prudko klesla medziročne o 33 %. Od roku 2010 začala nákupná cena surového kravského mlieka postupne rásť, napriek tomu nedosiahla cenovú úroveň v predkrízového obdobia. V predkrízovom období sa globálny dopyt po mliečnych produktoch zvyšoval, čo

vyvolal najmä rast kúpnej sily v rozvíjajúcich sa ázijských krajinách a následné rozširovanie produkcie. V čase celosvetovej finančnej krízy dopyt po týchto produktoch výrazne klesol, čo vyvolalo tlak na zníženie cien mlieka z prvovýroby. Oživenie trhu s mliekom od roku 2010 súviselo so znížením ponuky a postupným zlepšovaním ekonomickej situácie prvovýrobcov.

Kravske mlieko

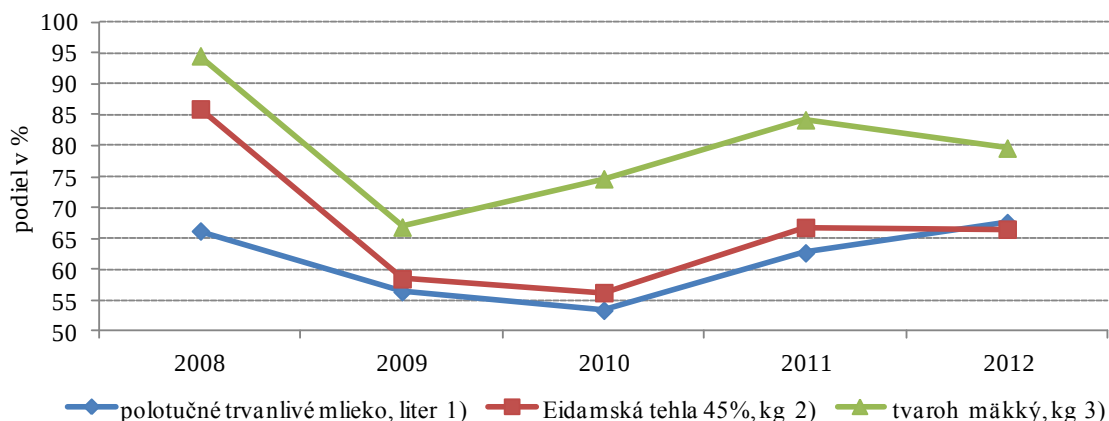
V roku 2012 dosiahol podiel nákupnej ceny surového kravského mlieka na odbytovej cene polotučného trvanlivého mlieka najvyššiu hodnotu počas sledovaného obdobia.

V priebehu rokov 2008-2010 bol zaznamenaný klesajúci trend vo vývoji podielu nákupnej ceny surového kravského mlieka z prvovýroby na odbytovej cene polotučného trvanlivého mlieka. Hodnota podielu klesla z úrovne 66 % v roku 2008 na 53 % v roku 2010, čo bolo spôsobené najmä prudkým poklesom nákupnej ceny mlieka z prvovýroby. Od roku 2010 nákupná cena surového kravského mlieka medziročne postupne rástla, napriek tomu ani v roku 2012 nedosiahla predkrízovú cenovú úroveň. Rast nákupnej ceny mlieka prevyšujúci rast cien spracovateľov mlieka v rokoch 2011–2012 sa prejavil vo forme rastúceho podielu nákupnej ceny na cene spracovateľov až na úroveň roku 2008. Obdobný vývoj bol zaznamenaný aj v prípade ďalších sledovaných výrobných reprezentantov – Eidamská tehla a tvaroh mäkký.

Graf 3

Vývoj podielov (%) nákupnej ceny mlieka z prvovýroby na odbytových cenách výrobkov vybraných produktov v rokoch 2008–2012

Development of producer milk price share (%) in processor prices of selected milk products in 2008-2012

Prameň: ŠÚ SR, MPRV SR, výpočty VÚEPP⁴

1) Semi-skimmed milk, liter, 2) Edam cheese 45%, kg, 3) Soft curds, kg 4) Source: Statistical Office of the Slovak Republic, Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, RIAFE calculations

Vývoj podielu spracovateľskej ceny polotučného mlieka na jeho spotrebiteľskej cene v priebehu rokov 2008-2012 zaznamenal klesajúcu tendenciu, znížil sa z úrovne 80 % na 65 %. Tento vývoj bol ovplyvnený výraznejším rastom spotrebiteľskej ceny mlieka v porovnaní s rastom cien spracovateľov. Výnimkou bol rok 2009, kedy ceny spracovateľov

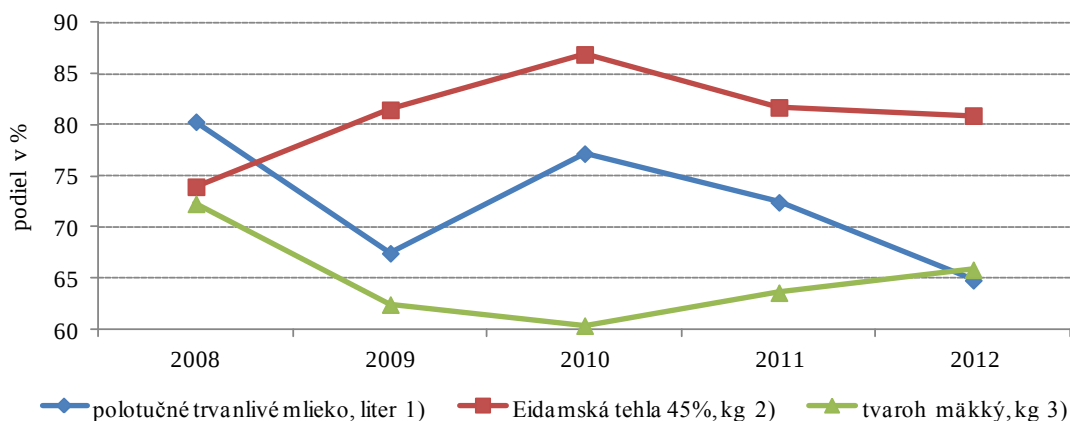
dramaticky klesli, zatiaľ čo pokles spotrebiteľskej ceny mlieka bol miernejší a v podstate sa dostal na úroveň roku 2002, avšak spracovateľská cena polotučného mlieka bola v porovnaní s rokom 2002 až o 30 % nižšia.

Vývoj podielov spracovateľskej ceny mäkkého tvarohu na jeho spotrebiteľskej cene mal v období rokov 2008-2010 klesajúcu tendenciu, zníženie z úrovne 72 % na 60 %, počas nasledujúcich rokov sa podiel zvyšoval na úroveň 66 %, čo súviselo s dynamickejším rastom spracovateľskej ceny tvarohu. Vývoj podielu spracovateľskej ceny Eidamskej tehly sa v jednotlivých rokoch menil s rozdielnou dynamikou rastu a poklesu, kým v rokoch 2008-2010 sa podiel rástol a pohyboval sa v rozmedzí 74-87 %, v nasledujúcich rokoch mierne klesal na úroveň 81 %, čo bolo spôsobené rozdielnym tempom rastu spracovateľskej a spotrebiteľskej ceny Eidamskej tehly v jednotlivých rokoch.

Graf 4

Vývoj podielov (%) odbytových cien spracovateľov vybraných mliečnych produktov na ich spotrebiteľských cenách v rokoch 2008-2012

Development of processor product price shares (%) in consumer prices of selected milk products in 2008-2012

Prameň: ŠÚ SR, MPRV SR, výpočty VÚEPP⁴

Poznámka: použité spotrebiteľské ceny boli očistené od DPH⁵

1) Semi-skimmed milk, liter, 2) Edam cheese 45%, kg, 3) Soft curds, kg, 4) Source: Statistical Office of the Slovak Republic, Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, RIAFE calculations, 5) Notes: consumer prices without VAT

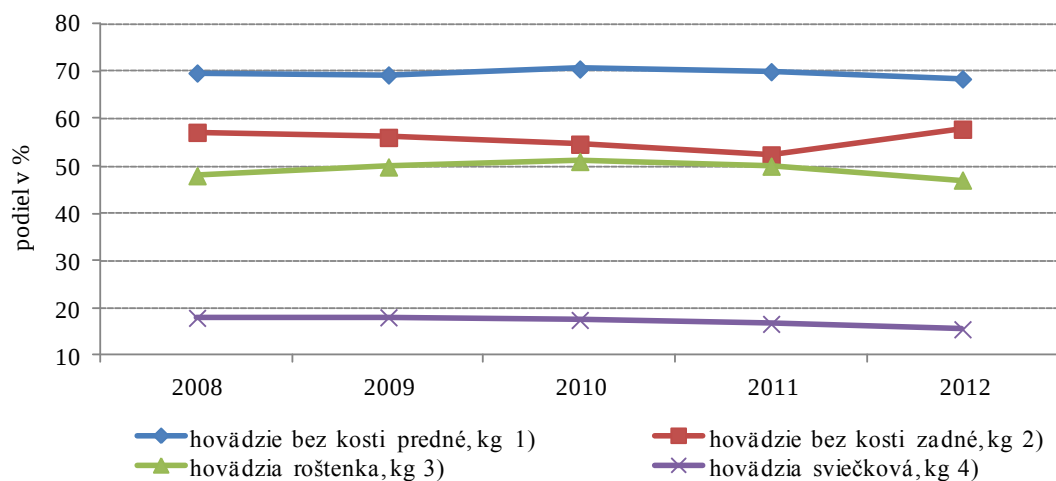
Hovädzí dobytok

Vývoj podielov nákupnej ceny jatočných býkov (tr. E) na spracovateľských cenách výrobkov z hovädzieho mäsa sa v priebehu sledovaného obdobia výrazne nemenil. Nákupné ceny jatočných býkov a ceny spracovateľov hovädzieho mäsa si udržiavali stabilnú úroveň s miernym nárastom ku koncu sledovaného obdobia. Keďže ceny spracovateľov zaznamenali v rokoch 2011-2012 výraznejší nárast v porovnaní s nákupnými cenami, znížil sa aj podiel nákupnej ceny jatočných býkov na cene spracovateľov hovädzieho mäsa u väčšiny vybraných výrobných reprezentantov.

Graf 5

Vývoj podielov (%) nákupnej ceny jatočných býkov (tr. E) z prvovýroby na odbytových cenách spracovateľov vybraných produktov z hovädzieho mäsa v rokoch 2008–2012

Development of producer price share (%) of slaughter bulls in processor prices of selected beef products in 2008–2012

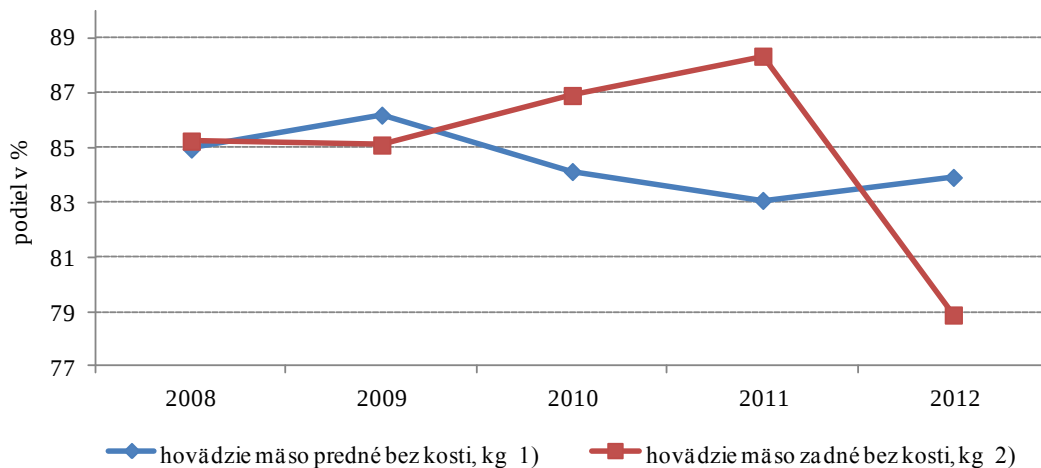

Prameň: ŠÚ SR, MPRV SR, výpočty VÚEPP⁵

1) Boneless chuck roast, 2) Boneless round roast, 3) Entrecote, 4) Sirloin, 5) Source: Statistical Office of the Slovak Republic, Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, RIAFE calculations

Vzájomné porovnanie cenových vzťahov medzi spracovateľskou a spotrebiteľskou cenou bolo možné urobiť iba za dva druhy hovädzieho mäsa, kvôli odlišnosti reprezentantov pre štatistické sledovanie spotrebiteľských cien. V období rokov 2008-2010 ceny spracovateľov a spotrebiteľské ceny sledovaných výrobných reprezentantov stagnovali, v nasledujúcich rokoch ich ceny stúpili. Nerovnomerný rast cien výrobkov z hovädzieho mäsa na úrovni spracovateľov a spotrebiteľov sa prejavil aj v rozdielnom vývoji podielov vybraných výrobných reprezentantov.

Graf 6

Vývoj podielov (%) odbytových cien spracovateľov vybraných hovädzích produktov na ich spotrebiteľských cenách v rokoch 2002-2010**Development of processor product price shares (%) in consumer prices of beef products in 2008-2012**Prameň: ŠÚ SR, MPRV SR, výpočty VÚEPP³Poznámka: použité spotrebiteľské ceny boli očistené od DPH⁴

1) Boneless chuck roast, 2) Boneless round roast, 3) Source: Statistical Office of the Slovak Republic, Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, RIAFE calculations, 4) Notes: consumer prices without VAT

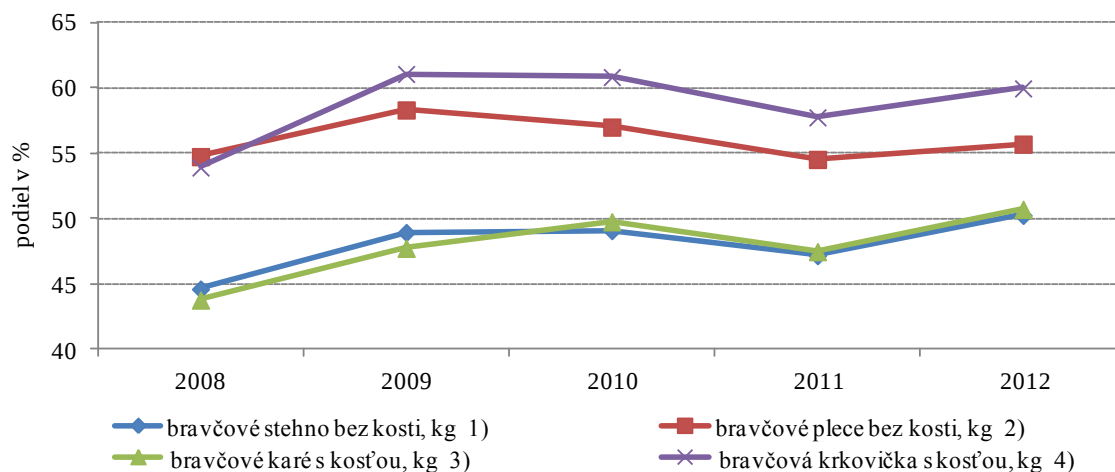
Ošípané

Podiel nákupnej ceny jatočných ošípaných na spracovateľských cenách u väčšiny sledovaných výrobkov z jatočných tiel ošípaných mal v období 2008-2012 mierne rastúcu tendenciu, napriek medziročnému disproporčnému cenovému vývoju na úrovni prvovýrobca - spracovateľ. V období 2008-2010 zaznamenali nákupné ceny jatočných ošípaných a spracovateľské ceny výrobkov z bravčového mäsa klesajúci trend, pričom pokles cien spracovateľov bol v porovnaní s nákupnými cenami jatočných ošípaných výraznejší, čo sa následne prejavilo v rastúcom podiele nákupnej ceny na spracovateľských cenách výrobkov z bravčového mäsa. V roku 2011 a 2012 sa nákupné ceny a ceny spracovateľov bravčového mäsa medziročne zvýšili, avšak ich rast nebol vyrovnaný. Nevyvážená dynamika rastu cien sa prejavila v medziročných zmenách podielu nákupnej ceny na spracovateľských cenách bravčového mäsa.

Graf 7

Vývoj podielov nákupnej ceny jatočných ošúpaných na spracovateľských cenách výrobkov z bravčového mäsa v rokoch 2008–2012

Development of producer price share (%) of slaughter pigs in processor prices of pork products in 2008-2012

Prameň: ŠÚ SR, MPRV SR, výpočty VÚEPP⁵

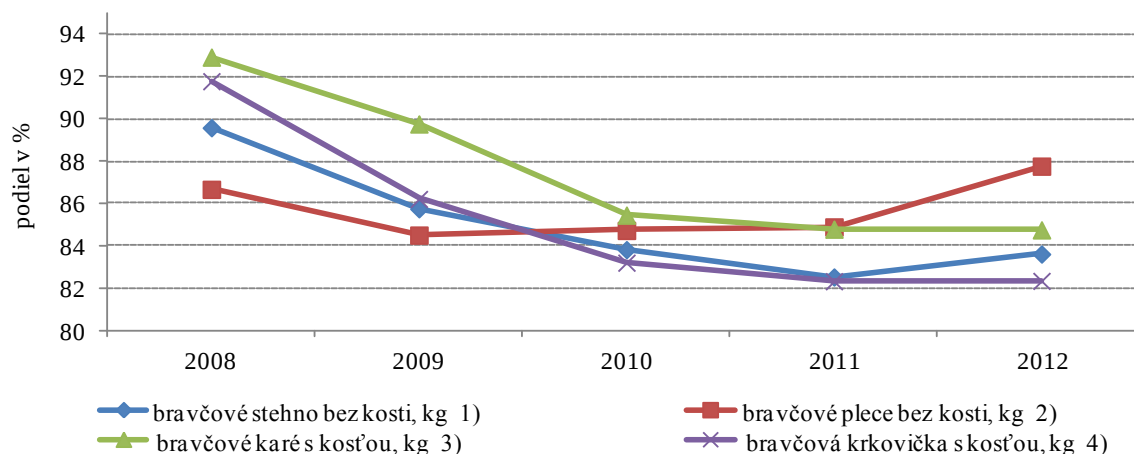
1) Boneless ham shank, 2) Boneless pork shoulder, 3) Pork cutlet, 4) Pork neck, 5) Source: Statistical Office of the Slovak Republic, Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, RIAFE calculations

Vzájomný vzťah spracovateľských a spotrebiteľských cien výrobkov z bravčového mäsa zaznamenal v rokoch 2008–2012 klesajúcu tendenciu vo vývoji cenových podielov u väčšiny sledovaných výrobkov. Spracovateľské a spotrebiteľské ceny vybraných výrobkových reprezentantov v priebehu rokov 2008-2010 klesali, následne v období 2011-2012 ich ceny medzироčne rástli na obidvoch úrovniach. Napriek podobným vývojovým tendenciám počas sledovaného obdobia zaznamenal vývoj spracovateľských a spotrebiteľských cien rozdielnú dynamiku rastu a poklesu. V prípade klesajúceho cenového vývoja bol zaznamenaný dynamickejší pokles na úrovni spracovateľov bravčového mäsa, naopak, v období cenového rastu spotrebiteľské ceny výrobkov z bravčového mäsa rástli rýchlejším tempom ako ceny spracovateľov. Uvedený cenový vývoj sa prejavil vo forme znižujúcich sa podielov spracovateľských cien vybraných produktov z bravčového mäsa na ich spotrebiteľských cenách.

Graf 8

Vývoj podielov (%) spracovateľských cien vybraných produktov z bravčového mäsa na ich spotrebiteľských cenách v rokoch 2008-2012

Development of processor product price shares (%) in consumer prices of pork products in 2008-2012

Prameň: ŠÚ SR, MPRV SR, výpočty VÚEPP⁵

Poznámka: použité spotrebiteľské ceny boli očistené od DPH⁶

1) Boneless ham shank, 2) Boneless pork shoulder, 3) Pork cutlet, 4) Pork neck, 5) Source: Statistical Office of the Slovak Republic, Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, RIAFE calculations, 6) Notes: consumer prices without VAT

Záver

Cenové indexy charakterizujúce vertikálu výroby a spotreby potravín zaznamenali počas rokov 2008-2012 na jej jednotlivých úrovniach vývoj s nerovnomernou dynamikou rastu a poklesu. Vo všeobecnosti rast cien kulminoval v roku 2008, v roku 2009 došlo k medziročnému poklesu a v nasledujúcich rokoch začali ceny opätovne rásť. Najvýraznejší nárast zaznamenali spotrebiteľské ceny potravín a nealkoholických nápojov. Dynamicky rástli aj ceny vstupov do poľnohospodárstva, najmä ceny motorových pohonných hmôt a mazív, obilných krmív pre zvieratá, osív obilnín a dusíkatých hnojív.

Najvyššiu cenovú volatilitu v období 2008–2012 zaznamenali ceny poľnohospodárskych komodít, ktoré v roku 2009 prudko poklesli a v nasledujúcich rokoch začali opätovne dynamicky rásť. Najnižšia volatilita cien v rámci potravinovej vertikály sa prejavila na úrovni výrobcov potravín a nápojov.

V rokoch 2008–2009 sa cenové nožnice v rámci potravinovej vertikály roztvárali v neprospech poľnohospodárstva, s najkritickejšími hodnotami koeficientov parity v roku 2009. Od roku 2010 sa na všetkých stupňoch potravinovej vertikály, okrem vzájomného pomeru spracovateľských cien potravín k ich spotrebiteľským cenám, začali cenové nožnice uzatvárať. Dlhodobu nepriaznivý vývoj bol zaznamenaný vo vzájomnom vzťahu indexu cien potravinárskych výrobkov a indexu spotrebiteľských cien potravín a nápojov, kde sa cenové nožnice roztvorili v neprospech výrobcov potravín.

Na významnú diferenciáciu vo vývoji cien v rámci vertikály poukázal vývoj podielov cien od roku 2008. V priebehu rokov 2008-2010 bol zaznamenaný klesajúci trend vo vývoji

podielu nákupnej ceny surového kravského mlieka z prvovýroby na cenách spracovateľov mliečnych výrobkov. V nasledujúcich rokoch rast nákupnej ceny mlieka prevýšil rast cien spracovateľov mliečnych výrobkov, čo sa prejavilo rastúcim podielom nákupnej ceny na cene spracovateľov až na úroveň roku 2008.

Vývoj podielov nákupnej ceny jatočných býkov na spracovateľských cenách výrobkov z hovädzieho mäsa sa v priebehu sledovaného obdobia výrazne nemenil. Nerovnomerný rast cien výrobkov z hovädzieho mäsa na úrovni spracovateľov a spotrebiteľov sa prejavil aj v rozdielnom vývoji podielov vybraných výrobových reprezentantov.

Podiel nákupnej ceny jatočných ošípaných na spracovateľských cenách u väčšiny sledovaných výrobkov z jatočných tiel ošípaných mal v období 2008-2012 mierne rastúcu tendenciu, na druhej strane vývoj podielov spracovateľských cien bravčového mäsa na ich spotrebiteľských cenách zaznamenal klesajúcu tendenciu.

Literatúra

- [1] AROVUORI, K. – KARIKALLIO, H. – PYYKKONEN, P.: Vertical price formation in the Finnish food chain. Symposium of the International Food and Agribusiness Management Association, June 19-22, 2010 Boston, MA, USA.
http://www.ifama.org/events/conferences/2010/cmsdocs/59_poster.pdf
- [2] BAKUCS, Z. – FALKOWSKI, J. – FERTO, I.: What causes asymmetric prices transmission in agro-food sector? Meta-analysis perspective. Discussion papers MT-DP-2013/3. Institute of Economics, Research Center for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences. January, 2013. ISBN 978-615-5243-46-2
<http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP1303.pdf>
- [3] GÁLIK, J.: Jatočné ošípané – situačná a výhľadová správa k 31.12. 2012. Ročník XXI, číslo 1, apríl 2013. VÚEPP Bratislava. ISSN 1338–5151
<http://www.vuepp.sk/dokumenty/komodity/2013/osipane.pdf>
- [4] GÁLIK, J.: Jatočný hovädzí dobytok a jatočné teľatá – situačná a výhľadová správa k 31.12. 2012. Ročník XXI, číslo 1, apríl 2013. VÚEPP, Bratislava. ISSN 1338–5143. <http://www.vuepp.sk/dokumenty/komodity/2013/hd.pdf>
- [5] BRODOVÁ, M.: Analýza cien a cenovej parity na jednotlivých stupňoch potravinovej vertikály za obdobie r. 2001 – I. polrok 2002, štúdia č. 71/2003, VÚEPP, Bratislava 2003. ISBN 80-8058-295-5
- [6] GILBERT, CH. L. – MORGAN, C. W.: Has food price volatility risen?. Department of Economics. University of Trento. n. 2/2010.
https://www.agriskmanagementforum.org/sites/agriskmanagementforum.org/files/Documents/Gilbert_Trento.pdf
- [7] TIMMER, C. P.: Behavioral dimensions of food security. PNAS. July 31, 2012. Vol. 109, no. 31.
<http://www.pnas.org/content/109/31/12315.full.pdf>

- [8] VAVRA, P. – GOODWIN, B. K.: Analysis of Price Transmission Along the Food Chain. OECD Food, Agriculture and Fisheries Working Papers, No. 3, OECD Publishing. doi: 10.1789/752335872456.

Došlo: 31. 5. 2013

Kontaktná adresa

Ing. Martina BRODOVÁ, PhD.

Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55,
824 80 Bratislava, SR

tel. 02/58243242

e-mail

martina.brodova@vuepp.sk
